

PAUL CRAIG ROBERTS

**SELHÁNÍ KAPITALISMU
VOLNÉHO TRHU
A EKONOMICKÝ ÚPADEK ZÁPADU:
CESTA K NOVÉ SVĚTOVÉ EKONOMICE**

TRITON

TRITON
Praha/Kroměříž

Paul Craig Roberts

**SELHÁNÍ KAPITALISMU VOLNÉHO TRHU
A EKONOMICKÝ ÚPADEK ZÁPADU:**

Cesta k nové světové ekonomice

PAUL CRAIG ROBERTS

**SELHÁNÍ KAPITALISMU
VOLNÉHO TRHU
A EKONOMICKÝ ÚPADEK ZÁPADU:
CESTA K NOVÉ SVĚTOVÉ EKONOMICE**

přeložil Václav Petr

Stanislav Juhaňák – TRITON

Paul Craig Roberts

Selhání kapitalismu volného trhu a ekonomický úpadek Západu:

Cesta k nové světové ekonomice

Všechna práva vyhrazena. S výjimkou recenzí nesmí být žádná část této knihy reprodukována žádným mechanickým, fotografickým či elektronickým postupem, žádnou formou fonografického záznamu a nesmí být ani uložena v žádném vyhledávacím systému či databázi a nesmí být zpřístupněna či jinak kopírována pro veřejné či soukromé účely, pokud k tomu vydavatel nedá písemný souhlas.

First published in English in 2013 by

Clarity Press, Inc.

Ste. 469, 3277 Roswell Rd. NE, Atlanta, GA. 30305

<http://www.claritypress.com>

© 2013 Paul Craig Roberts

Translation © Václav Petr, 2015

© Stanislav Juhaňák – TRITON, 2015

Cover © Renata Brtnická, 2015

Vydal Stanislav Juhaňák – TRITON,

Vykáňská 5, 100 00 Praha 10,

www.tridistri.cz

ISBN 978-80-7387-903-7

Obsah

Ilona Švihlíková: Předmluva k českému vydání	9
Johannes Maruschik: Předmluva k německému vydání	13
Regulace versus deregulace	15
Nedostatky volného obchodu	17
Od starého dobrého kapitalismu k plutokracii	18
Jak dlouho zůstane dolar rezervní měnou?	20
<i>Quo vadis</i> , Evropo?	21
Konec evropských národních států	25
Kritika růstového modelu	29
Úvod	31
Část první: Problémy ekonomické teorie	35
Mikroekonomie	35
Makroekonomie	36
Problémy volného obchodu	44
Offshoring exportuje místo zboží pracovní místa	48
Problém negativních externích nákladů	53
Přírodní kapitál	60
Plánování pro plný svět	65
Všudypřítomné nezdary ekonomické teorie	68
Selhání kapitalismu volného obchodu	71
Část druhá: Nové vyvlastnění	75
Politické vyvlastnění	76
Hospodářské vyvlastnění	84
Sociální vyvlastnění	86
Vyvlastnění Američanů prvního světa offshoringem	88
Pracovní místa evidovaná Úřadem pro pracovní statistiky	94

Mýtus o benevolentní globalizaci	105
Opozice vůči mýtu o benevolentní globalizaci	114
Zdecimované americké hospodářství	117
Nezaměstnanost	118
Inflace	119
Hrubý domácí produkt (HDP)	120
Distribuce bohatství a příjmů ve Spojených státech	120
Lži, které usmrtily americký sen: mýtus o nedostatku vědeckých a technologických dovedností	121
Kam se všechny ty peníze poděly?	129
Podvod bankovních gangsterů	130
Konflikt zájmů maskovaný jako vláda	134
Zkáza v důsledku globalizace	137
Část třetí: Konec suverenity	142
Nedeklarovaná agenda	147
Může Německo zůstat suverénním státem?	151
Závěr	153
Dodatek: Je zotavení amerického hospodářství reálné?	154
Rejstřík	159
O dr. Paulu Craigovi Robertsovi	173

Předmluva k českému vydání

Ilona Švihlíková

Milý čtenáři,

možná Ti hned na úvod přijde divné, proč předmluvu k českému vydání knihy Paula Craiga Robertse píšu zrovna já. Možná tušíš, že byl ve funkci poradce ministra financí za Ronalda Reagana, obhajoval a aplikoval politiku strany nabídky a dal by se zařadit do škatulky „libertarián“. A přijde Ti to přinejmenším poněkud zvláštní a názorově nekonzistentní.

Tak jako se změnil svět od 80. let, tak se posunul i autor této knihy, který přímo uvádí, že „s libertariány už ztratil trpělivost“. Koneckonců již název knihy – „Selhání kapitalismu volného trhu“ – ukazuje, že pozornost bude věnována problémům, které jsou s působením tzv. *laissez-faire* spjaty. Roberts se hned v úvodních částech pouští do rozboru „neotřesitelných“ tezí, na kterých jsou postoje volného trhu vybudovány. Po úvodu do makroekonomické politiky a ocenění Karla Polanyiho následuje zpochybnění Ricardovy teorie komparativních výhod. Právě ve Spojených státech dosáhlo přemísťování výrob tak masivního rozsahu, že se v posledních dekadách hovoří o deindustrializaci. Od začátku knihy se Roberts tedy věnuje nejen boření mýtů spjatých s libertariánským pohledem na svět a ekonomiku, ale také s pečlivým rozlišováním, komu politika tohoto směru pomáhá a koho naopak poškozují. V jeho knize se tak i do České republiky vrací pojem „politická ekonomie.“ Uvedme jako chuťovku příklad: *„Komu prospívají příjmové ztráty, jimž čelí Američané? Je jasné, že prospěch má země, do níž se americká produkce přemístila. Dalším prominentním šťastlivcem jsou akcionáři a exekutivci společností, jež produkci offshorují. Zásluhou nižších nákladů na pracovní síly se zvyšuje zisk, ceny akcií a „bonusy za výkonnost“ korporátního managementu.“*

Roberts neignoruje ani životní prostředí, další části knihy se proto zabývají nejen drancováním vzácných zdrojů, ale obecněji problémem externalit. A ani zde, což je koneckonců příznačné pro celou knihu, si Roberts nebere

servítky, když konstatuje: *„Dnešní ekonomové se zajímají o peníze a zajišťování omluvenek pro ‚globalizaci‘, neboť ta jim na oplátku přináší na jejich katedry granty od nadnárodních korporací. Osobu, která dnes vysloví o ekonomii pravdu, nečeká na katedře ekonomie žádná budoucnost, neboť univerzity závisejí na cizích penězích.“*

Nejde přitom „jen“ o uvádění příkladů, protože celá kniha je pečlivě podložena ekonomickými teoriemi, vývojem ekonomického myšlení, včetně značného množství další literatury k nastudování, což musím ocenit i jako pedagog. Roberts nás provádí celou škálou selhání volného trhu, včetně sociálních dopadů politik volného trhu, aniž by se bál použít sousloví „třídní válka“. Ekonomická politika není ale jediná, která ovlivňuje dennodenní život Američanů. Proto se v knize dočteme také o Robertsových názorech na tzv. politické vyvlastnění, aplikaci Patriot Act či Bradleyho Manninga. Autor sám říká, že *„degenerace americké demokracie v policejní stát je téma pro celou knihu. Zde jsem se o ní stručně zmínil, neboť jsem chtěl rozptýlit naivní naděje, že se hospodářské vyhlídky amerických občanů opět oživí zásluhou demokracie.“*

Vyvlastnění hospodářské a sociální jsou spjaty, a tak se čtenář může seznámit s důsledky offshoringu na americkou ekonomiku – jedná se přitom o obecnější následky, které nejsou omezeny jen na Spojené státy, které je ale z vyspělých zemí začaly pociťovat nejsilněji. Na své si přijdou i příznivci statistiky a toho, jak se dá „kouzlit“ s čísly, neboť Roberts se odvolává na statistika Johna Williamse, který provozuje server „Shadow-statistics“ a který nabízí poněkud jiná čísla než ona oficiální. A to i v oblasti trhu práce. Rozporuje tezi, že ve Spojených státech převládají pracovní místa spjatá s vysokou kvalifikací a tzv. „novou ekonomikou“. Naopak, ukazuje se, že nejrychleji rostoucí profese spadají do sféry zdravotnictví a sociální péče. Kam se umístí rostoucí počet zadlužených absolventů univerzit? *„To je tedy ‚nová ekonomika‘, kterou nám přinesla globalizace a která nahrazuje staré výrobně-průmyslové hospodářství. V jejích výkazech budete slibovaná ‚znalostní pracovní místa‘ hledat marně. Amerika se stala ‚supervermocí‘ s pracovními silami třetího světa zaměstnanými ve špatně placených domácích službách.“* Nízkou míru nezaměstnanosti, minimálně ve srovnání např. se zeměmi EU, je nutno vnímat také v kontextu míry nedobrovolných částečných úvazků a vysoké tzv. pracující chudoby v USA. Odchod průmyslových kapacit do zahraničí, např. povzbuzený dohodou NAFTA, posílil enormně sektor služeb. Na jedné straně

destabilizující vliv finančního sektoru, na straně druhé oni „obraceči hamburgerů“, špatně placená zaměstnání, jejichž symbolem se nově stává Wal-Mart, který nahradil General Motors v roli největšího soukromého zaměstnavatele. Problémem Spojených států se stává to, že vzdělaným mladým lidem nedokáží nabídnout odpovídající pracovní místa – neboť ta se již přemístila někam jinam. A to, podle Robertse, za stále politické podpory globalizačním procesům. Roberts se domnívá, že právě změna struktury americké ekonomiky, vyvolaná globalizací, je hlavní příčinou rostoucí nerovnosti americké ekonomiky, navyšování kapitálových zisků na úkor mezd zaměstnanců. Další části jsou možná ještě ostřejší a jdou na dřeň toho, jak vypadají současné Spojené státy. Vytvoření úzké vrstvy nejbohatších, která žije v „Richistanu“ a je zároveň schopná vydávat své zájmy za zájmy celku. *„Během první dekády 21. století se distribuce obrátila. Horní jedno procento získávalo 65 % příjmu, zatímco dolních 90 % se muselo spokojit s 12 %. Globalizace k tomuto obratu mocně přispěla transformací amerických mezd a platů v kapitálové zisky a prémie exekutivců.“* Ano, mýtický americký sen je dnes tvořen masivním rozšířením chudoby, závislostí na potravinových lístcích a přímo neuvěřitelnou koncentrací bohatství, která ze Spojených států tvoří oligarchii. Ostré kritice Robertse neuniká ani korporace Goldman Sachs. Za zmínku stojí nejen její „aktivity“, ale např. také výrok britského místopředsedy, že veřejnost se musí naučit *„tolerovat nerovnost v zájmu dosažení větší prosperity pro všechny“*. Pro koho tato prosperita má být, je tváří v tvář americké nerovnosti poměrně jednoznačné. Roberts se domnívá, že ekonomická profese jako taková selhává, neboť názory keynesiánců (např. Paula Krugmana) ani pravicového ekonoma Roberta Barra nereagují na offshorizaci amerických pracovních míst. Roberts, hájící logicky Reaganovu politiku, jejímž strůjcem sám byl, si už neklade otázku, do jaké míry právě zavádění ekonomie strany nabídky tuto offshorizaci povzbudilo...

Celá kniha se ale nevěnuje jen Spojeným státům. Možná se nám jejich problémy mohou zdát příliš vzdálené, ale přesný opak je pravdou. Spojené státy jako první zaznamenávají trendy, které se následně šíří do dalších vyspělých zemí. Ignorovat varování a problémy by tak bylo osudnou chybou, i když – právě to se v Evropské unii děje. Evropská unie a „řecká tragédie“ tvoří další kapitulu knihy, která navzdory řadě čísel a ekonomických pojmů se čte „sama“ jako napínavé drama, jehož jsme bohužel součástí. Roberts se domnívá, že Řecko má posloužit jako precedens, který bude dále aplikován na země

jako Itálie či Španělsko. Roberts chápe řecký problém nikoliv jako problém dluhový, či čistě ekonomický, ale především jako boj o zachování suverenity. Všímá si přitom, jak vrcholná, ekonomicky důležitá místa ve strukturách EU zabírají lidé spjatí s Goldman Sachs.

Roberts bere čtenáře na napínavou cestu boření ekonomických mýtů, které ovládaly svět ekonomie po desetiletí. Nakonec dospívá k souhlasu s názory Hermana Dalyho a jeho ekonomikou ustáleného stavu. Jedno ekonomické paradigma končí. Je načase hledat jiné, v němž přírodní bohatství přestane být „externalitou“ a lidé „pracovními náklady“, které je potřeba snižovat za každou cenu. Pokud takovouto cestu dokáže ujít libertarián a tvůrce Reaganyovy hospodářské politiky, pak nejsme ztraceni.

Předmluva k německému vydání

Johannes Maruschzik¹

Jsme svědky historického bodu obratu. Vzniká nový světový řád. Ekonomická moc se závratným tempem přesouvá k uskupení států BRIC² a jiným rozvíjejícím se ekonomikám. Vznikají nové aliance, například Šanghajska organizace pro spolupráci (SCO), v nichž hybnou sílu tvoří Čína a Rusko a jež s velkým předstihem připravují nový ekonomický světový řád. Je velmi pravděpodobné, že v něm také zaujmou dominantní postavení.

Naopak síly, jež hýbaly světovou ekonomikou během uplynulých desetiletí – Spojené státy, Velká Británie, eurozóna (*Euroland*) a Japonsko – bojují o přežití. Jejich ekonomiky se nacházejí ve stavu postupného rozkladu. Zejména ve Spojených státech a zemích Evropské unie neustále roste počet lidí žijících pod hranicí chudoby. Jako příznak se vynořují další výrazné propady v sociální oblasti, jež nás čekají v budoucnosti. Většina populace ani nepředpokládá, že by se mohla úspěšně podílet na budoucím rozvoji globální ekonomiky. Mnohé státy čelí politickému chaosu v důsledku rostoucího zadlužení a nezaměstnanosti. Hrozí nebezpečí, že se z bezmocnosti politického a ekonomického systému zrodí radikální politické síly, jež vytvoří novou formu diktatury.

Ekonomové jsou spoluzodpovědní za ekonomický úpadek západního světa. Místo aby nezaujatě, nestranně analyzovali změny v globální ekonomice světa, aby na ně mohli náležitě reagovat, stávají se jednotlivé ekonomické školy otroky vlastních ideologických principů. Běžné je, že nerespektují, přehlížejí

¹ Předmluva je převzata z německého vydání této Robertsovy knihy, publikované v červenci roku 2012 nakladatelstvím Weltbuch Verlag v Německu, Rakousku a Švýcarsku pod názvem *Wirtschaft am Abgrund*. Johannes Maruschzik je německý ekonom a předseda německého sdružení „Glasshouse“ – *Center for Studies on a New Economy* ve Wachtbergu u Bonnu – někdy uváděného pod názvem *Center for Studies on a Free Economy*. (pozn. aut.)

² Dnes již států BRICS – k uskupení Brazílie, Ruska, Indie a Číny přistoupila v prosinci roku 2010 ještě Jižní Afrika, která v únoru roku 2011 získala i formální členství. (pozn. aut.)

a zanedbávají všechno, co se jim do stávající teorie nehodí. Mnozí ekonomové jsou navíc zkorumpovaní, nucení sloužit zájmovým skupinám a politikům, zneužívajícím demokratické zřízení pro své vlastní cíle. Naopak ekonomové, kteří opravdu vykonávají vědeckou práci, jsou vzácní. Lidé dělající politiku jim stěží věnují pozornost.

Na tyto klíčové otázky se ve své knize pokouší odpovědět dr. Paul Craig Roberts, jenž v prvních fázích úřadování administrativy amerického prezidenta Ronalda Reagana pracoval jako poradce ministerstva financí a zodpovídal za ekonomickou politiku Spojených států.³ Z analytického i empirického hlediska tato kniha základním způsobem zpochybňuje stávající chápání i praxi ekonomické teorie i politiky.

V první části autor podává přehled úspěchů a nezdarů ekonomiky až po současnost. Nešetří v něm ani keynesiánské ekonomy držící se přesvědčení, že si vlády musejí zachovat výrazné pravomoci, ani neoliberální a libertariánské ekonomy, kteří veškeré vládní regulace trhů odmítají. Po přečtení několika prvních vět je již zřejmé, že knihu napsal nezávislý myslitel, který se nebojí zpochybnit zaseté způsoby uvažování.

Paul Craig Roberts má blíže k libertariánům než k těm, kteří trvají na tom, že vlády musejí řídit ekonomiku. Jako pravý otec reaganomiky⁴ vnesl do ekonomické politiky postřeh, že fiskální politika ovlivňuje také křivku agregátní nabídky (*aggregate supply curve*), nejen křivku agregátní poptávky (*aggregate demand curve*), jak se domnívají keynesiánští makroekonomové. Vysoké daňové sazby nemotivují k pracovnímu výkonu a spoření, a tudíž omezují možnosti nabídky reagovat na politiku stimulující poptávku. Tzv. „Agenda 2010“ červeno-zelené německé vlády⁵ zahrnující krácení marginálních daňových

³ Paul Craig Roberts sehrál při prosazení této politiky v americkém Kongresu klíčovou roli a změnil tak způsob ekonomického myšlení v celosvětovém měřítku. Ve své poutavé knize „Revoluce strany nabídky“ (*The Supply-Side Revolution: An Insider's Account of Policymaking in Washington*, vyd. Harvard University Press v roce 1984) autor popisuje zákulisí této politiky a bitvu, jež se v této souvislosti rozpoutala v tehdejších americkém Kongresu. Ve zkrácené podobě byla Robertsova „Revoluce strany nabídky“ publikována v Číně v čínském jazyce. (pozn. aut.)

⁴ Pojem reaganomika se vztahuje k hospodářské politice amerického prezidenta Ronalda Reagana. (pozn. aut.)

⁵ Šlo o úspěšnou vládní koalici Sociálnědemokratické strany Německa (*Sozialdemokratische Partei Deutschlands* čili SPD) a spojení Spojenectví 90 a Zelených (*Bündnis 90/Die Grünen* čili B'90/Grüne), kterou vedl od října 1998 do listopadu 2005 německý kancléř Gerhard Schröder. (pozn. překlad.)

sazeb by byla nemyslitelná beze změn, k nimž došlo v americké daňové politice počátkem 80. let a jež prosazoval Paul Craig Roberts.

„Libertariáni se domnívají, že lidská povaha se mění podle toho, zda je člověk zaměstnán v soukromém či státním sektoru. Nepřipouštějí, že by se soukromý sektor mohl chovat stejně tyransky jako sektor veřejný. Oceňuji, že libertariáni brání volnost a svobodu, ale jinak jsem s nimi už ztratil trpělivost,“ napsal mi Paul Craig Roberts v době, kdy jsme diskutovali o překladu této knihy. Jeho názor se dokonale shoduje s varováním ekonoma rakouské školy a držitele Nobelovy ceny za ekonomii Friedricha Augusta von Hayeka, jež vyjádřil ve svém klasickém díle „Cesta do otroctví“ (*The Road to Serfdom*, 1944): „Pravděpodobně nic neuškodilo liberálním snahám tolik, jako rigidní trvání některých liberálů na určitých obecných zásadách, zejména na principu *laissez-faire*.“⁶

Podle Paula Craiga Robertse je kapitalismus volného trhu (*laissez-faire capitalism*) problematický ve třech oblastech. Za prvé: přesvědčení, že trhy regulují samy sebe, považuje autor za naivní. Trhy jsou společenské instituce. Lidské aktéry na trhu je nezbytně nutné regulovat. Za druhé: autor zdůrazňuje, že bezvýhradná víra v přínos volného obchodu ve věku globalismu působí citelné ztráty v oblasti sociální péče a vyvolává šíření chudoby nejen v rámci populací rozvojových zemí, ale i na Západě. Za třetí: autora rmoutí, že mnozí ekonomové ignorují fakt, že přírodní kapitál nelze nahradit člověkem vyrobeným kapitálem a že se čerpáním přírodního kapitálu (v zájmu dočasného zisku) ožebračují budoucí generace.

Regulace versus deregulace

Paul Craig Roberts považuje deregulaci amerických finančních trhů za hlavní příčinu poslední globální finanční a ekonomické krize. Alan Greenspan, bývalý předseda (1987–2006) amerického centrálního bankovního systému (*US Central Bank*) čili Federálního rezervního systému (*Federal Reserve* čili *Fed*), kázal víru v autoregulační schopnosti trhů. Na přelomu tisíciletí byly ve Spojených státech zrušeny zákony, zavedené po zkušenosti s Velkou

⁶ Pod pojmem „liberalismus“ rozumějí Hayek a Maruschzik *klasický* liberalismus, tedy směr blízký se dnešnímu „libertarianismu“, nikoliv poválečnému americkému liberalismu. (pozn. aut.)

hospodářskou krizí ve 30. letech 20. století. Nové, vysoce rizikové a spekulativní finanční nástroje byly ponechány bez regulace, zatímco Glass-Steagallův zákon (*Glass-Steagall Act*) byl zrušen, čímž americká vláda umožnila splynutí komerčního a investičního bankovníctví. Odborníci před riziky deregulovaných finančních trhů, zejména finančních derivátů⁷ (zejména swapy úvěrového selhání, angl. *credit default swaps* čili CDS) varovali.⁸ Varování byla ignorována. Finanční trhy se proměnily v hazardní kasino, kde se hrálo o okamžité zbohatnutí.⁹

Kdybychom shromáždili podrobné informace o výstřelcích na amerických finančních trzích, vystačily by na úctyhodnou řádku knih. Působily by jako noční můra, typická spíše pro kriminální romány, jenže s jedním zásadním rozdílem – nešlo by o fikci. Tyto excesy měly na svědomí zločinné síly, jež zničily život milionům nic netušících, důvěřivých a nepochybně i neinformovaných a bezmocných lidí.

Paul Craig Roberts se dotýká bolestného tématu – zneužití soukromé moci v dosud nevídaném měřítku.

Deregulační politika umožnila nebývalou a bezprecedentní koncentraci moci ve finančním sektoru. Roberts píše: „Ekonomické a finanční zmatky, do nichž se Spojené státy a Evropa dostaly a jež exportovaly do převážné části zbyvajících světa, jsou přímým důsledkem nadměrné ekonomické svobody.“

⁷ Když byl v roce 1933 schválen Glass-Steagallův zákon (navržený demokratickými senátory Carterem Glassem a Henrym Steagalem), bylo spojení pojišťovacích společností, investičních bank a obchodních bank zakázáno. Platnost zákona byla zrušena v roce 1999. (pozn. aut.)

⁸ Swapy úvěrového selhání (*credit default swaps* čili CDS) – *pojištění proti nesplacení dluhopisu* či *výměny nesplaceného úvěru* – jsou úvěrové deriváty sloužící k přenosu úvěrového rizika. Prodávají je finanční instituce, jež se klientovi zavazují uhradit ztrátu v případě úvěrového selhání. Za tuto „pojistnou“ službu si od klienta nechávají platit určitou prémii. V důsledku deregulačního zákona Commodity Futures Modernization Act, podepsaného Billem Clintonem na nátlak lobbistických skupin finančního odvětví v prosinci roku 2000, přestaly mimo jiné podléhat regulaci i CDS. (pozn. aut.)

⁹ Zajištěné dluhové obligace (něm. *Forderungsbesicherte Schuldverschreibungen*, angl. *Collateralized Debt Obligations* čili CDO) a zajištěné hypoteční obligace (něm. *besicherte Hypothekenobligationen*, angl. *Collateralized Mortgage Obligations* čili CMO) zde sehrály klíčovou roli. (pozn. aut.)

Nedostatky volného obchodu

Autor boří zaseté představy i v otázce samotného volného obchodu. Teorie volného obchodu Davida Ricarda byla pevně svázána s určitými (dobovými) předpoklady.¹⁰ V globalizované ekonomice ztrácí Ricardova teorie veškerou oprávněnost. Praxe obchodních společností přemísťovat (výhradně v zájmu vyššího zisku) svou výrobu zboží a služby pro domácí trhy do zemí s levnou pracovní silou (tzv. *offshoring*) nemá s volným obchodem nic společného. Offshoring je do důsledku arbitráž s námezdní prací mezi různě rozvinutými zeměmi. V offshorujících zemích mizí pracovní příležitosti, příjmové možnosti a existenční základna, dříve vázaná na výrobu. Daně a příspěvky na sociální zabezpečení tudíž platí méně lidí. Zároveň roste počet lidí, kteří potřebují státní podporu. Firmy tak offshorováním pracovních míst zvyšují náklady společnosti na sociální výdaje.

Většina antiglobalistů kritizuje vykořisťování rozvojových zemí zeměmi rozvinutými. Nezaregistrovala skutečnost, že tím, kdo na globalizaci prodělává nejvíc, jsou právě rozvinuté průmyslové země, jejichž postupná změna ve společnost služeb, o níž snili obránci globalismu, se ukázala být fatálně klamnou. Národní státy mohou vytvářet bohatství jen prostřednictvím výrobků a služeb, jež jsou schopné prodat na globálních trzích. Na to se zapomínalo.

Paul Craig Roberts varuje před důsledky offshoringu. Ve druhé části knihy uvádí deprimující fakta o špatných vyhlídkách americké ekonomiky.

Evropané by si měli nechat poradit a nad vývojem ve Spojených státech se důkladně zamyslet. Nešíří se již na evropském kontinentu deindustrializace? Není deindustrializace jedním z důvodů extrémně vysoké nezaměstnanosti (mladých lidí) v jihoevropských zemích? Nesmíme zapomínat, že výrobní sféra omezuje pracovní místa i v Německu. Německý průmysl jako celek nabízí méně pracovních míst než v době před znovusjednocením země. V měsíční zprávě Spolkové agentury práce (*Bundesagentur für Arbeit*) za prosinec 2010 se říká: „Dosud přetrvávají mírné ztráty v zaměstnanosti ve výrobní sféře.“

¹⁰ Britští ekonomové Adam Smith (1723–1790) a David Ricardo (1772–1823) jsou považováni za jedny z nejvýznamnějších ekonomů všech dob, zejména zásluhou Smithova díla „Bohatství národů“ (*An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, 1776) a Ricardova díla „Zásady politické ekonomie a zdanění“ (*On the Principles of Political Economy and Taxation*, 1817). (pozn. překlad.)

Zpráva v souvislosti s tímto vývojem poskytuje údajně uklidňující vysvětlení: V Německu prostě pokračuje restrukturalizace hospodářství směrem k posilování sektoru služeb. Podíl pracovních míst podrobených výběru sociálního pojištění v sektoru služeb stoupá, zatímco podíl zaměstnanců ve výrobním sektoru klesá. Podle měsíční zprávy Spolkové agentury práce (z prosince 2011) pracovalo v červnu 2011 69 % zaměstnanců platících sociální pojištění v sektoru služeb (ve srovnání se 67,7 % v roce 2008) a 30,2 % v sektoru výrobním (ve srovnání s 31,5 % v roce 2008). Pokud tento stav porovnáme se Spojenými státy, je na tom Německo s 30 % populace pracující ve zpracovatelském průmyslu lépe než Spojené státy, kde ve výrobním sektoru hospodářství dosud pracuje jen zhruba 11 % populace.

V důsledku úbytku zaměstnanosti v letech 2009 a 2010 navíc počet zaměstnanců v německém výrobním sektoru (bez stavebnictví) vzrostl v roce 2011 o 131 000 osob (o 1,7 %) (podle tiskové zprávy *Spolkového statistického úřadu – Statistisches Bundesamt* – ze 2. ledna 2012).

Offshoring nepochybně představuje riziko i pro Evropu. Sací efekt nízkých mezd v zemích s rychle se rozvíjejícími ekonomikami je příliš silný. Je naivní si představovat, že se globální konkurence postará o vyrovnání příjmů mezi zeměmi rozvíjejících se ekonomik a průmyslovými národními státy západního světa. Dejme tomu, že například v Číně již mzdy rostou, hodinová mzda v rozvíjejících se ekonomikách nedosahuje ještě 2,0 euro, zatímco v evropských zemích je patnáctkrát vyšší. Jak se ale vyrovnávání mezd projeví? Kde se mzdy vyrovnají? Mzdy budou v rozvíjejících se ekonomikách růst, zatímco v evropských zemích budou klesat. Pakliže v evropských zemích nedojde s poklesem mezd i k poklesu cen, populace bude vystavena značným příjmovým ztrátám. Tyto ztráty se budou nadále prohlubovat v důsledku demografického vývoje snižujícího daňový základ pro sociální pojištění. Můžeme si v tomto kontextu dovolit vyrovnávání mezd ve světovém měřítku?

Od starého dobrého kapitalismu k plutokracii

Vyhlídky na klasickou „cestu vzhůru“, vyhlídky na postup americké střední třídy po profesionálním žebříčku i samotné příčky onoho žebříčku jsou systematicky ničeny postupující deindustrializací země. Americký sen – z hadrů k bohatství – je tentam. Z pohodlného způsobu života střední třídy odpadá

stále více občanů a rodin. Reálné příjmy (příjmy přizpůsobené inflaci) většiny Američanů jsou nižší než před lety.¹¹

Na zlepšení ekonomické situace je jen nepatrná naděje. Americké korporace přesunuly do ciziny – offshore – miliony pracovních míst z oblasti výrobní i odborných služeb. Pro ekonomiku, jejímž hybatelem jsou spotřebitelé, znamená pokles příjmů spotřebitelů brzdu ekonomického růstu. Skromný, umírněný růst americké ekonomiky od počátku přelomu tisíciletí nebyl reálným růstem založeným na růstu reálných příjmů. Byl to růst umělý, vytvořený uměle stoupajícími úrokovými sazbami a rostoucí zadlužeností spotřebitelů. Jakmile zadluženost spotřebitelů dosáhne pro ně nevládnutelné hranice, ekonomika se propadne do recese.

Američané ovšem neprohrávají jen svůj zápas o udržení funkčního hospodářství. Prohrávají i boj o udržení vlastní svobody. Co se týká domácí politiky, tvář Spojených států prodělává zásadní změny. V kontextu války proti údajné hrozbě teroristických útoků se během několika let systematicky rušila důležitá občanská práva, jež lidem zaručovala Ústava Spojených států. Paul Craig Roberts ve své knize ukazuje, jak Spojené státy postupně degenerovaly v policejní stát chřestící zbraněmi.

Stručně řečeno, Amerika, kterou Evropané znají z druhé poloviny 20. století, již neexistuje. To je nejzásadnější epochální změna, jíž jsme v současnosti svědky. Evropané obvykle věří, že se Američané vždycky uměli vzchopit a že se dokáží postavit znovu na vlastní nohy, ale tentokrát se mohou mýlit. Výkonná moc setřásla pouta zodpovědnosti vůči americkým zákonům i mezinárodnímu právu.

„Během lidských dějin se každý stát nakonec zhroutil, nebo byl dobyt. Jak můžeme být tak domýšliví a věřit, že naši politici jsou inteligentnější než všichni jejich předchůdci?“ Když v září roku 1993 pronesl tato slova na jednom setkání ve své kanceláři ve Washingtonu Paul Craig Roberts, stěží očekával, že v jeho zemi budou aktuální již za necelých dvacet let. Nejenže jsou Spojené státy fakticky insolventní a v úpadku, ale moc v zemi navíc uchvátily vojensko-průmyslový komplex a finanční oligarchie, jež zahájily neslýchanou redistribuci příjmů, bohatství a moci směrem nahoru. Obě velké politické strany jsou nyní financovány extrémně bohatými lidmi, kteří svými neomezenými finančními prostředky rozhodují o výsledcích prezidentských i parlamentních voleb.

¹¹ Viz: www.EconomyInCrisis.org. (pozn. aut.)

Nejvyšší soud Spojených států dal nedávno své požehnání k nákupu a privatizaci americké vlády svým rozhodnutím, že masívní ovlivňování výsledků voleb je prý pouhou ukázkou svobody projevu. Plutokratické mocenské struktury se vyvinuly ze starého dobrého kapitalismu a určují dnes agendu ve Washingtonu.

„Ve skutečnosti jsou dvě Ameriky. Jedna pro třídu podfukářů, druhá pro všechny ostatní lidi,“ píše americký spisovatel a novinář Matt Taibbi. „V zemi oněch všech ostatních je vláda něčím, čemu je lépe se vyhnout. Ve světě podfukářů (*grifter world*) je však vláda zotročeným domácím psíčkem, kterého finanční společnosti využívají jako nástroj k vydělávání peněz. Třída podfukářů je závislá na tom, že v očích všech ostatních budou oba tyto světy splývat. Podfukáři chtějí, aby průměrný Američan uvěřil, že vláda je tu pro něho stejně jako je tu pro finanční firmu *JP Morgan Chase* a investiční společnost *Goldman Sachs*.“¹²

Jak dlouho zůstane dolar rezervní měnou?

Kromě svého vojenského angažmá v arabských zemích vede Amerika také ekonomickou válku proti zbytku světa – zejména proti Evropě. V sázce je role amerického dolaru jako rezervní měny světového finančního systému. Je to záležitost financování globální moci, hladu po spotřebě a dluhu Spojených států. Tím, že americký dolar začal sloužit jako světová kotevní měna (*anchor currency*), jsou Spojené státy od poloviny 20. století v neobyčejně příjemném postavení, neboť mohou platit za svůj dovoz svou vlastní měnou. Spojené státy si nemusejí vydělávat na zahraniční měnu exportem, aby mohly dovážet. Zatímco obchodní partneři dodávají reálné zboží, například průmyslové výrobky a ropu, na oplátku dostávají měnu s nuceným oběhem (*fiat money*), která se následně z velké části přemění na americké státní dluhopisy (*government bonds*). Obchodní partneři Spojených států budou ochotni financovat americký obchodní a rozpočtový schodek ovšem jen tehdy, pakliže uvěří, že americký dolar reprezentuje adekvátní ekvivalent reálného zboží a služeb. Když uvážíme potenciálně katastrofální ekonomickou situaci dnešních Spojených států, je zřejmé, že tato víra slábne.

¹² Viz např.: http://www.nytimes.com/2012/06/12/business/economy/family-net-worth-drops-to-level-of-early-90s-fed-says.html?_r=2 (pozn. aut.)

Doby, kdy americký dolar platil za nezpochybnitelného měnového krále, odváł čas. Hrozbou pro americký dolar se stalo zejména euro. Stejnou hrozbu bude časem představovat i jüan. Čínská vláda pracuje na tom, aby se „lidová měna“ (čínský jüan) stala měnou pro mezinárodní obchod. Nedávno podepsala s řadou zemí patřičné bilaterální dohody. Čína se například dohodla s Japonskem, že od 1. června 2012 budou tyto země vzájemně obchodovat ve svých vlastních měnách. Čínská vláda se navíc snaží založit jüanový trh s dluhopisy a dosáhnout volné směnitelnosti lidové měny (jüanu), kterou si doposud uzurpoval jen dolar.¹³ Čína může počítat s pomocí mnoha zemí světa. Vlády zemí s rozvíjejícími se ekonomikami vyjádřily přání ukončit globální nadvládu amerického dolaru. Nemají v úmyslu vydat se na milost a nemilost americké finanční politice.

V zájmu záchrany vůdčího postavení se americká vláda při každé příležitosti všemožně snaží zatajit vážnost ekonomické situace vlastní země. Roberts popisuje, do jaké míry jsou oficiální statistiky zmanipulované. Na druhou stranu, v těsné spolupráci s Federálním rezervním systémem (*Federal Reserve* či prostě „Fed“) a americkou finanční oligarchií využívá americká vláda každou příležitost intervenovat na globálních finančních trzích ve prospěch oslabení eura. Cíl je zřejmý. Čím se euro jeví slabší, tím se americký dolar jeví jistější a silnější a tím je i pravděpodobnější, že investoři budou i nadále platit dluh americké státní pokladny, a tudíž financovat války a rozpočtový deficit Spojených států.¹⁴

Quo vadis, Evropo?

Na pozadí těchto skutečností je vývoj v Evropě stále důležitější. I „starý kontinent“ mění v těchto dnech svou tvář. Kterou cestou se nakonec Evropa vydá? Druhou epochální změnu, jíž se staneme svědky, určí právě odpověď na tuto otázku.

¹³ Čínský jüan čili CNY, v pchin-jinu *renminbi* čili RMB, v české transkripci *žen-min-pi*, získal v květnu 2012 od Mezinárodního měnového fondu status globální rezervní měny. (pozn. překlad.)

¹⁴ Viz německý překlad knihy Matta Taibbiho: „Kleptopie: O bankéřích, politicích a nejodvážnějším uchopení moci v amerických dějinách“ (něm. vyšlo jako: *Kleptopia: Wie uns die Finanzindustrie, Politik und Banken für dumm verkaufen*), strana 43. Anglický originál: TAIBBI, Matt (2011): *Griftopia: A Story of Bankers, Politicians, and the Most Audacious Power Grab in American History*, 320 s., vyd. Spiegel & Grau. (pozn. aut.)

Jasně je zatím toto: evropské politické elity vposledku využívají svou svrchovanou dluhovou krizi k ukončení suverenity evropských národních států – včetně a zejména Německa – a k podřízení jednotlivých zemí eurozóny dirigistické byrokratické moci centrální vlády. Cílem je vytvořit z těchto historicky suverénních národních států Spojené státy evropské.

Otcové zakladatelé evropského sjednocení však chápali proces integrace jinak. Měli v úmyslu založit ho na liberální regulační politice, která by mezi členskými státy zavedla a zajistila konkurenci, aniž by byl někdo znevýhodněn. V článku 3 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství (EHS), podepsané v březnu 1957 v rámci Římských smluv se říká: „Činnosti Společenství pro účely vymezené v článku 2 zahrnují za podmínek a v harmonogramu stanoveném touto smlouvou: (*For the purposes set out in Article 2, the activities of the Community shall include, as provided in this Treaty and in accordance with the timetable set out therein...*): g) systém zajišťující, aby na vnitřním trhu nebyla narušována hospodářská soutěž (*institution of a system ensuring that competition in the common market is not distorted*).“

To byl dobrý přístup, protože Evropa se vyznačuje pestrostí, vyvíjející se po dlouhá staletí. Evropský kontinent je složen z mnoha velmi rozličných oblastí s jedinečnými kulturními, kulinářskými, jazykovými, společenskými a politickými zvláštnostmi. V jednotlivých evropských zemích se navíc setkáváme s velmi rozmanitým způsobem myšlení a přístupem k životu. V kontextu této rozsáhlé škály právě povstávají půvab, kreativita a přednosti Evropy.

Místo aby se zodpovědné osoby v Bruselu a evropské politické elity snažily všechny tyto mimořádně osobité zvláštnosti uchránit liberálními regulačními opatřeními a podpořily soutěž mezi autonomními regiony, prosadily během pěti desetiletí dirigistický byrokratický integrační program, jímž se ve vzrůstající míře omezuje prostor pro osobní iniciativu a ořezává se původní spektrum a bohatství lidských názorů ve společnosti, státu i v hospodářství. Centralisticky orientovaný Brusel neochvějně upevňuje a rozšiřuje svou moc a sféru vlivu. „Trhy a ostatní oblasti lidského života budou ‚ovládnuty‘ plánovacími metodami, aby se ‚mikrostrukturní‘ substruktura hospodářství podřídila nadřazeným ‚makrostrukturním‘ cílům – prostřednictvím směrnic pro technické a ekonomické normy efektivity, kritérií pro nejhodnější umístění, minimalizaci mezd a ostatních ‚sociálních norem‘, regulaci směnných kurzů, standardizaci úrokových, dále prostřednictvím daňových a pomocných sazeb, strukturálních a územních fondů a fondů soudržnosti, evropských

finančních příspěvků a forem kolektivní zodpovědnosti za veřejný dluh,“ shrnuje prof. dr. Alfred Schüller v časopise *ORDO* nástroje univerzální strategie uplatňované pro všechny členské státy bez rozdílu.¹⁵ Bruselští byrokraté si uzurpují nárok posuzovat a rozhodovat o tom, co se stane měřítkem všeho ve všech evropských národních státech bez rozdílu. Celá Evropa se podle nich musí srovnat na stejnou úroveň, musí se nivelizovat, standardizovat, „normalizovat“. Dokonce i ovoce a zelenina se musí podřídit normám, vymyšleným královsky placenými bruselskými byrokraty.¹⁶

Výsledek snah bruselských úředníků lze snadno předvídat – jejich oběti se stane evropská pestrost. Možnosti občanů budou ve vzrůstající míře omezo- vány zákony, jednacím řádem a ostatními směrnicemi a direktivami, o nichž se předem rozhoduje v Bruselu. Všemi těmito nařízeními se vytvoří zábrany a překážky podnikání. Tímto způsobem centralisticky orientovaný Brusel zlikviduje možnosti obživy v obrovském měřítku. Ekonomickou sílu kontinentu může jen oslabit.

Oprávněnými zadavateli „Spojených států evropských“ se stanou jen evropská byrokracie a politické elity, včetně centrální bruselské vlády. Mýlit se je samozřejmě lidské. Vlády se dopouštějí omylů. Čím větší moc soustřeďují, tím dalekosáhlejší rozhodnutí přijímají, a tím mají jejich omyly rozsáhlejší následky. Tento aspekt zdůrazňuje i německý sociolog, psycholog a politolog prof. dr. Erich Weede, emeritní profesor z Bonnské univerzity. Celý evropský kontinent je odsouzen doplácet na omyly, jichž se dopouští centrální vláda v Bruselu. Z tohoto důvodu bychom se měli vzepřít jakémukoli dalšímu pokusu o centralizaci moci v Bruselu. Hrozí vážné nebezpečí, že se centralizovaná moc v Bruselu bude vyvíjet stejným způsobem jako federální vláda ve Washingtonu. V plutokracii tak zdegeneruje i Evropa.

¹⁵ Viz článek: SCHÜLLER, Alfred (2011): Das fatale Einheitsdenken in der EU: Lehren aus Selbsttäuschungen und Fehlschlägen. – *ORDO (Jahrbuch für die Ordnung von Wirtschaft und Gesellschaft)*, svazek 62, str. 491–515. Německý ekonom prof. dr. Alfred Schüller (nar. 1937), od roku 2005 již emeritní profesor, byl vedoucím katedry a výkonným ředitelem výzkumného pracoviště pro srovnávání hospodářských řídicích systémů na Univerzitě Filipa I. Hesenského v Marburku (*Philipps-Universität Marburg*). (pozn. aut.)

¹⁶ Legendární je nařízení Evropské unie č. 1677/88 (okurkové nařízení), podle kterého musejí být – mimo jiné – výběrové okurky (třídy „extra“) dobře tvarované, téměř rovné, s nepřekročitelnou výškou oblouku 10 mm na 10 cm délky. Platnost tohoto nařízení byla zrušena v roce 2009. (pozn. aut.)

Již v 70. letech se některé evropské státy pokusily koordinovat své měny a měnovou politiku prostřednictvím „směnného hada“ (tzv. uspořádání „hada v tunelu“) a Evropského měnového systému (EMS). Již v oné době nebylo možné stabilizovat směnné kurzy v rámci mechanismů směnného kurzu žádoucím způsobem. Hospodářský výkon jednotlivých zemí a jejich politická orientace se navzájem lišily až příliš mnoho. Selhání těchto experimentů tedy nebylo žádným překvapením. Stačilo se podívat do historie. „Z historického hlediska je zřejmé, že politicky stabilizované směnné kurzy (*currency-exchange rates*) měly jen zřídka dlouhodobé trvání,“ píše Werner Plumpe, profesor hospodářských a společenských dějin na Goetheově univerzitě ve Frankfurtu nad Mohanem.¹⁷

Přesto se evropské politické elity rozhodly zavést společnou měnu, euro, které začalo platit v bezhotovostní (devizové) formě (*book money*) 1. ledna 1999 a v hotovostní (valutové) formě (*cash money*) 1. ledna 2002 – z dnešního pohledu tím učinily první rozhodný krok směrem k vytvoření centralizovaného evropského správního státu. Němci, kteří většinou dávali přednost německé marce, byli skeptičtí. Obávali se, že společná měna se stabilitou nevyrovná německé marce, i když německá marka od svého zavedení v roce 1948 již ztratila zhruba 90 % své kupní síly. Dne 7. února 1992 byla podepsána a uzákoněna Smlouva o Evropské unii (Maastrichtská smlouva), která ustanovila tzv. konvergenční (neboli maastrichtská) kritéria pro členské státy Evropské unie ohledně vstupu do 3. fáze Evropské hospodářské a měnové unie (EMU) a zavedení společné měny, zavazující všechny členy eurozóny vydat se stezkou stability. Nebyl však stanoven žádný jasný mechanismus, jehož prostřednictvím by se dalo sankcionovat porušení smlouvy. Občané byli oklamáni.

„Dohodly se jak nejvyšší hranice každoroční státní zadluženosti, tak veřejného dluhu. V případě jejich překročení může unie prosadit jejich povinné snížení a za určitých okolností vymáhat pokuty. Tím je zajištěna smysluplná fiskální politika i po vstupu do měnové unie.“¹⁸ V brožurce „Euro: silné jako

¹⁷ Viz knihu PLUMPE, Werner: *Wirtschaftskrisen: Geschichte und Gegenwart*, strana 103f. Čtvrté, revidované a doplněné vydání tohoto díla vyšlo v Mnichově roku 2012. (pozn. aut.)

¹⁸ Každoroční míra veřejného zadlužení (veřejný dluh v poměru k hrubému domácímu produktu, HDP) jednotlivých členských zemí eurozóny nesmí překročit 3 %. Míra státního zadlužení (celkový státní dluh v poměru k HDP) členských zemí může dosáhnout nejvýše 60 %. (pozn. aut.)

marka“, zveřejněné Spolkovým ministerstvem financí v dubnu 1996, se říká: „I po zahájení činnosti měnové unie se dbá na zajištění, aby žádný člen nevybočil z cesty poctivosti a stability.“ Dnes zní mnohé odstavce z této brožury jako výsměch: „Co se týká konvergenčních kritérií, smlouvu je třeba přesně dodržovat; překročení smlouvy je nepřijatelné.“

Smlouva se nicméně porušovala. Porušovala ji i německá červeno-zelená spolková vláda. I prodej státních dluhopisů na jaře 2010 Evropskou centrální bankou (ECB) představoval jasné překročení zákona. V této souvislosti je zajímavé jedno vyjádření amerického finančníka a multimiliardáře George Sorose v anglickém zpravodajském a ekonomickém deníku *Financial Times* z 13. července 2011, podle něhož architekti eura „usilovně pracovali s mylnou představou, že finanční trhy budou korigovat jejich vlastní excesy, a tak byla vypracována pravidla pouze ke zvládnutí excesů veřejného sektoru. A dokonce i v tom se až příliš spoléhali na sebekontrolu suverénních států.“

Konec evropských národních států

Přijetím Paktu stability a růstu učinila eurozóna druhý rozhodný krok směrem k centralizovanému evropskému unitárnímu státu. Budoucnost evropského hospodářství byla opět postavena na slibech. Podobně jako spolková vláda Helmuta Kohla i vláda Angely Merkelové sází na zjevně klamné naděje, že z dlouhodobého hlediska v zemích eurozóny převládne politika stability, na níž se hlavy států dohodly. Tentokrát se zachoval evropský establishment neobyčejně důsledně: V důsledku zřízení záchranného fondu finanční pomoci pro země platící eurem, tzv. Evropského stabilizačního mechanismu, postoupily země eurozóny neodvolatelně značný díl své fiskální suverenity Bruselu. „Smlouva ESM je nejen naprostým výsměchem přičetnosti a zdravému rozumu, ale i evropským právním tradicím. Prostřednictvím smlouvy ESM se malá skupina vlád vzbouřila proti vlastním lidem,“ říká Rolf von Hohenhau, prezident Evropského sdružení daňových poplatníků.¹⁹

„Řecká hospodářská infrastruktura je naprosto nesrovnatelná s naší a projojení řeckého zahraničního obchodu s obchodními toky eurozóny je značně

¹⁹ ESM, právní a hospodářská analýza, souhrn a kritické zhodnocení, 14. února 2012, viz: http://www.taxpayers-europe.com/images/stories/ESM_-_Zusammenfassung_und_kritische_Wrdigung_der_TAE.pdf. (pozn. aut.)

úzké.“ Nikoliv, nejde o citát z projevu nějakého zatvrzelého kritika eura, nýbrž o výrok tehdejšího prezidenta Euroskupiny Jeana-Clauda Junckera. Prošel ho na konci února roku 2012.²⁰ Jsou ekonomické infrastruktury ostatních evropských zemí navzájem srovnatelné? Proč je za každou cenu – třeba i násilím – musíme nivelizovat?

Jean-Claud Juncker dodává, že bude nezbytné jmenovat „komisaře EU, jehož úkolem bude vybudování struktury řeckého hospodářství“ a „promýšlet a promýšlet dopředu“ řeckou ekonomickou politiku. Jinými slovy, osobité rysy řeckých podnikatelských iniciativ nahradí komisař bruselskou byrokracií. Co se stane s ostatními zeměmi jižní Evropy? Budou jejich občané v příštích volbách volit „stabilizační politiku“ současné vlády? Převezmou komisaři EU ekonomickou politiku všech těchto zemí? I proti vůli jejich občanů? Bývalý prezident Evropské centrální banky Jean-Claude Trichet se tím nijak netají: V krajních případech vyhlásí země EU v takových zemích bankrot a převezmou jejich fiskální politiku.

Není pochyb, kam to povede. José Manuel Barroso jako bývalý předseda Evropské komise, nový francouzský prezident François Hollande, italský premiér Mario Monti, komisař pro hospodářské a měnové záležitosti Olli Rehn a mnozí další volají po sloučení dluhů jednotlivých vlád eurozóny prostřednictvím eurobondů (vládních dluhopisů emitovaných v eurech zeměmi eurozóny. Podle představ nového francouzského premiéra Jean-Marca Ayraulta bude Evropská centrální banka financovat krizi postižené země přímo, aby se finance jednotlivých zemí sjednotily v rámci jedné evropské finanční politiky.

Paradigma se posouvá. Zodpovědnost za sebe sama – tj. svrchovanost, suverenita – se v evropských zemích krok za krokem ruší. „Evropské země, podobně jako kdysi nezávislé americké státy, se podřídí centrální moci, která jim povládně na dálku,“ píše Paul Craig Roberts. Klíčoví představitelé této centrální moci přitom nejsou voleni přímo lidmi Evropské unie. Tak například předseda Evropské komise je nominován Evropskou radou, jedním z vrcholných orgánů EU, a Evropský parlament jej zvolí na pět let.

Je pravděpodobné, že se tento plán obrátí zejména proti Německu, neboť německou ekonomickou politiku bude stále více určovat Brusel a fiskálně

²⁰ Viz interview deníku *Die Welt* z 29. února 2012 s Jeanem-Claudem Junckerem o nezbytnosti přikročit v Athénách k rázným reformám (JUNCKER, Jean-Claude (2012): Wir müssen in Athen mit anpacken. – *Die Welt*, 29. 2. 2012. (pozn. aut.)